

УДК 378.147:340

DOI <https://doi.org/10.52726/as.pedagogy/2026.2.16>**О. О. ТАРСУКОВ***аспірант,**Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди,**м. Харків, Україна**Електронна пошта: tarsukov.oleksandr@hnpu.edu.ua**<https://orcid.org/0009-0008-6953-9510>***СУТНІСТЬ ПРОФЕСІЙНО-АНАЛІТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
МАЙБУТНІХ ЮРИСТІВ**

У статті досліджено сутність професійно-аналітичної компетентності майбутніх юристів. Попри нормативну закріпленість аналітичних здібностей у Стандарті вищої освіти за спеціальністю 081 «Право», у вітчизняній педагогічній науці відсутнє цілісне теоретичне обґрунтування професійно-аналітичної компетентності майбутніх юристів як самостійного конструкту. Метою статті є теоретичне обґрунтування сутності професійно-аналітичної компетентності майбутніх юристів на підставі аналізу наукових підходів до змісту та структури професійної компетентності юриста, аналітичних компетентностей у суміжних галузях, а також специфіки професійної аналітичної діяльності юристів. Встановлено, що аналітичний складник у наявних моделях професійної компетентності юриста представлений фрагментарно і не отримує самостійного теоретичного оформлення. З'ясовано, що юридична діяльність має виразно аналітичний характер і охоплює кваліфікацію юридично значущих фактів, побудову аргументованої правової позиції та рефлексивний контроль власних міркувань. Сформульовано авторське визначення професійно-аналітичної компетентності майбутніх юристів як інтегрованої здатності особистості, що поєднує систему професійних знань, умінь, навичок, досвіду діяльності та ціннісного ставлення, що поєднує аналітичне, критичне та логічне мислення і виявляється у спроможності ефективно здійснювати аналіз правових проблем у процесі професійної юридичної діяльності, виявляти юридично значущі факти, здійснювати їх правову кваліфікацію, співвідносити фактичні обставини з нормами права, формулювати та аргументувати правові позиції, здійснювати рефлексивний контроль власних міркувань і приймати юридично обґрунтовані рішення з урахуванням можливих правових наслідків. Результати дослідження можуть слугувати основою для проєктування освітніх програм підготовки майбутніх юристів та розроблення діагностичного інструментарію.

Ключові слова: компетентнісний підхід, професійна компетентність, професійно-аналітична компетентність, юридична освіта, юридичне мислення, майбутні юристи.

Поставлення проблеми. Розбудова правової держави в Україні та євроінтеграційні процеси висувають якісно нові вимоги до рівня підготовки фахівців у галузі права. Сучасний юридичний ринок праці потребує не просто носіїв правових знань, а фахівців, здатних аналізувати складні правові ситуації, кваліфікувати юридично значущі факти, будувати аргументовані правові позиції та прогнозувати наслідки прийнятих рішень. Ці вимоги нормативно закріплені у Стандарті вищої освіти за спеціальністю 081 «Право», який визначає відповідні компетентності та результати навчання [Стандарт].

Водночас аналіз педагогічних досліджень засвідчує суттєву прогалину: аналітичний складник професійної компетентності юриста, попри його очевидне практичне значення, не отримав самостійного теоретичного оформлення у вітчизняній педагогічній науці. У біль-

шості досліджень аналітичні характеристики розпорошені по різних структурних компонентах моделі компетентності, однак не концептуалізовані як окремий цілісний конструкт. Це ускладнює як проєктування навчального процесу, так і діагностику його результатів.

Отже, наявна суперечність між практичною затребуваністю аналітичної діяльності юриста і недостатньою теоретичною розробленістю відповідного компетентнісного конструкту в педагогічній науці зумовлює актуальність цього дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасній педагогічній та юридичній науці компетентнісний підхід посідає провідне місце в дослідженнях підготовки фахівців, що зумовлює необхідність уточнення змісту та структури професійної компетентності майбутніх юристів. З огляду на це доцільним є аналіз наукових підходів щодо тлумачення поняття

компетентності як загальнотеоретичної основи дослідження.

Так, Н. М. Погранична, Н. В. Савчук та Г. М. Акоюн визначають компетентності як «набір знань та вмінь, які дозволяють майбутньому фахівцю реалізуватися як особистість, соціалізуватися та адаптуватися, бути конкурентоспроможним на ринку праці» [Погранична : 9]. І. В. Зошій акцентує увагу на динамічному характері компетентності як готовності здійснювати професійну діяльність на основі фахових знань, навичок і світогляду [Зошій 2018 : 487–488].

Отже, в сучасних дослідженнях компетентність розглядається як інтегрована здатність особи, що охоплює знання, уміння, навички, цінності та виявляється в здатності ефективно діяти в професійній діяльності. Цей підхід можна вважати класичним у межах компетентнісного підходу.

Професійна компетентність майбутніх юристів активно досліджується у вітчизняній педагогічній науці. Г. Лещенко та А. Беляєва розглядають професійну компетентність майбутніх юристів як «здатність ефективно здійснювати діяльність у сфері юридично-правового регулювання суспільних відносин, на основі здобутих знань, умінь, навичок, досвіду, особистісних якостей» та виділяють чотири компоненти: ціннісно-мотиваційний, когнітивно-діяльнісний, комунікативний та аналітично-рефлексивний [Лещенко : 48]. А. Б. Мудрик та О. В. Кихтюк розглядають її як складну інтегративну характеристику фахівця, що поєднує глибокі теоретичні знання, професійно значущі особистісні якості та готовність до відповідальної діяльності [Мудрик : 95].

Наведені вище визначення дають підстави стверджувати про інтегративне розуміння професійної компетентності юриста як особистісно-професійного утворення, що поєднує знання, діяльність й особистісні якості. Водночас їх аналіз дозволяє виявити наявність аналітичних характеристик у межах різних компонентів, хоча вони не завжди виокремлюються дослідниками як самостійний структурний елемент.

У ході дослідження з'ясовано, що І. В. Івашкевич тлумачить професійну компе-

тентність юриста як «складне системне явище, що включає знання, вміння, навички та професійно значущі якості особистості» й пропонує п'ятикомпонентну структуру: мотиваційно-цільовий, когнітивний, соціальний, аксіологічний та аутопсихологічний. Автор наголошує на важливості інтелектуальних якостей, зокрема здатності будувати ментальні моделі та впізнавати факти за малою кількістю ознак [Івашкевич]. О. І. Федоренко розглядає професійну компетентність юриста як «інтегративну якість особистості, що поєднує наявність юридичних знань та вмінь з різних галузей права, професійно важливих якостей для ефективного виконання професійної діяльності з дотримання прав і свобод людини» та структурує її за такими компонентами: особистісний, мотиваційний, комунікативний та змістовий [Федоренко : 91].

Узагальнюючи вищенаведене, можна констатувати, що в межах розглянутих досліджень професійна компетентність майбутніх юристів описується через мотиваційно-ціннісний, когнітивний, діяльнісний та рефлексивний компоненти. Аналітичний складник у ній представлений у різних конфігураціях, зокрема як аналітично-рефлексивний компонент [Лещенко], як здатність будувати ментальні моделі в межах когнітивного компонента, тобто здатність мислити в категоріях ймовірного за принципом «це було б так, якби» [Івашкевич], як змістовий компонент, що розуміється як система знань та вмінь їх застосовувати [Федоренко]. Проте в жодному з проаналізованих підходів професійна аналітична діяльність юриста не отримує розгорнутого теоретичного обґрунтування та не виокремлюється як самостійний складник професійної компетентності.

Подальший аналіз наукових праць свідчить, що поняття аналітичної компетентності більш ґрунтовно розробляється в дослідженнях інших галузей знань. Так, Л. П. Половенко, досліджуючи аналітичну компетентність майбутніх фахівців з економічної кібернетики, розглядає її як інтегративну професійну якість, що відбиває здатність до аналізу та синтезу інформації [Половенко : 88]. Зазначимо, що це загальне визначення аналітичної компетентності, яке не відображає специфіки конкретної галузі.

У ході наукового пошуку варто акцентувати увагу, що в межах суміжних досліджень розглядаються також інформаційно-аналітична та професійно-аналітична компетентності. Так, М. Ф. Криштанович та Ю. П. Луцан визначають інформаційно-аналітичну компетентність як «сукупність навичок та вмінь, що дозволяють ефективно використовувати інформаційні ресурси для вирішення правових завдань, здійснювати критичний аналіз правових документів та норм, а також приймати обґрунтовані юридичні рішення на основі ретельного аналізу фактів, документів і ситуацій». Дослідники структурують формування через п'ять послідовних етапів: збір і пошук інформації, оцінка якості і достовірності, аналіз і систематизація, використання інструментів, презентація результатів [Криштанович 2024].

Зазначимо, що Н. М. Зеленіна, І. О. Василенко та І. В. Маруш використовують термін «професійно-аналітична компетентність» майбутніх лікарів через чотири структурні компоненти: ціннісно-мотиваційний, когнітивний, діяльнісно-технологічний та оцінно-рефлексивний. Автори також перераховують аналітичні операції: порівняння, класифікація, абстрагування, прогнозування, систематизація, конкретизація [Зеленіна : 143].

Отже, аналіз наукових джерел засвідчує, що попри значну кількість досліджень з питань професійної компетентності майбутніх юристів та аналітичних компетентностей у різних галузях, у вітчизняній педагогічній науці відсутнє теоретичне обґрунтування сутності професійно-аналітичної компетентності майбутніх юристів як окремого конструкту. Аналітичний складник фіксується в структурах різних компетентностей, але не отримує самостійного теоретичного оформлення з урахуванням специфіки професійно-аналітичної діяльності юриста.

Результати та дискусії. Для обґрунтування професійно-аналітичної компетентності як професійно зумовленої інтегрованої характеристики, доцільно звернутися до аналізу самої структури професійної діяльності юриста, когнітивних механізмів її здійснення та освітніх вимог, які фіксують відповідні інтелектуальні дії як результати професійної підготовки.

Насамперед необхідно визначити, які саме інтелектуальні дії становлять зміст професійної діяльності юриста, оскільки саме вони задають основу формування професійно-аналітичної компетентності. У наукових дослідженнях юридична діяльність описується передусім як послідовність операцій фахівців, здатних аналізувати складні правові ситуації, кваліфікувати юридично значущі факти, будувати аргументовані правові позиції та прогнозувати наслідки прийнятих рішень.

Так, А. Kostruba виділяє п'ять базових операцій юридичної діяльності: пошук і виокремлення суттєвих фактів у справі, їх правову оцінку, зіставлення фактичної ситуації з нормою права, здійснення процесуальних дій для реалізації рішення та оформлення результату у вигляді юридичного документа [Kostruba : 34]. Запропоновані операції демонструють, що професійна діяльність юриста має поетапний характер, кожен з яких передбачає здійснення аналітичних операцій, пов'язаних із відбором, інтерпретацією та співвіднесенням фактичних обставин і норм права. Таким чином, аналітичні дії є підґрунтям виконання всіх основних операцій юридичної діяльності.

Реалізація зазначених аналітичних дій у професійній діяльності юристів безпосередньо пов'язана з процесом юридичної аргументації. Ю. В. Кривицький розглядає її як процес, що включає три процедурні аспекти: дослідження юридично значущих ознак ситуації, обґрунтування висновків на основі логічних підстав та переконання як інтелектуально-процесуальну дію [Кривицький : 40]. Такий підхід свідчить про те, що аналітична діяльність юриста набуває завершеної форми у побудові та обґрунтуванні правової позиції, спрямованої на прийняття рішення і його подальшу професійну комунікацію.

При цьому саме логічна структура аргументації визначає її юридичну переконливість, основу чого становить правовий силізм. С. Jiang та Х. Yang формалізують його структуру як послідовність «факт – норма – висновок», що дозволяє відтворити й перевірити логіку юридичного міркування [Jiang : 418]. Водночас А. Constant звертає увагу на імовірнісний характер правозастосування в умовах нормативної та фактичної невизначеності,

розглядаючи силіогізм як інструмент оцінювання ймовірності висновку з урахуванням каузальних зв'язків між нормами та доказами [Constant : 441]. А. Rotolo та G. Sartor підкреслюють, що юридична аргументація не зводиться до дедуктивної схеми, а передбачає використання різних типів аргументів, зокрема аналогії та системного тлумачення для формування переконливої правової позиції [Rotolo : 4]. Отже, юридична аргументація виходить за межі формальної логіки та спирається на складніші форми правового міркування, для розуміння чого необхідно звернутися до досліджень юридичного мислення як когнітивної основи професійної діяльності юристів.

Л. М. Руснак розкриває структуру юридичного мислення через понятійно-логічний, аналітичний та креативний складники, що відповідно забезпечують роботу з правовими поняттями, декомпозицію проблеми та пошук рішень [Руснак : 8]. Таким чином, аналітичні операції постають не окремою професійною навичкою, а внутрішнім когнітивним механізмом усіх етапів юридичної діяльності.

У педагогічних дослідженнях підготовки правників аналогічні інтелектуальні дії фіксуються вже на рівні компетентнісних вимог. Так, О. Ковальчук та Р. Іваницький підкреслюють значення розвитку здатності студентів-правників до аналізу правових ситуацій і критичного оцінювання аргументів як необхідної умови професійної підготовки [Ковальчук : 65–66]. Це свідчить про поступове перенесення вимог до аналітичної діяльності з площини професійної практики в площину освітніх результатів.

Подібна тенденція простежується і в нормативних документах юридичної освіти. Стандарт вищої освіти за спеціальністю 081 «Право» формалізує відповідні інтелектуальні дії через спеціальні компетентності, зокрема здатність визначати юридично значущі факти (СК11), аналізувати правові проблеми та обґрунтовувати правові позиції (СК12), здійснювати критичний і системний аналіз правових явищ та документів (СК13, СК16), а також самостійно готувати акти правозастосування (СК15) [Стандарт]. Фактично стандарт описує цілісний цикл юридично-аналітичної діяльності: від визначення юри-

дично значущих фактів та їх співвіднесення з нормами, принципами і доктринами права до побудови аргументованої правової позиції, здійснення критичного й системного аналізу правових явищ і документів та підготовки актів правозастосування. У ситуаціях правової невизначеності така діяльність потребує не лише відтворення стандартних алгоритмів, а й здатності до самостійного аналітичного судження.

У міжнародній практиці юридичної освіти аналітичні здатності юриста описуються через поняття «thinking skills». N. James, аналізуючи австралійський Threshold Learning Outcome 3, виокремлює здатність до формулювання правових проблем, застосування юридичного міркування, критичного аналізу альтернатив та креативного підходу до розв'язання правових ситуацій [James 2012 : 68]. N. James та K. Burton доповнюють, що розвиток таких здібностей потребує системної інтеграції аналітичних завдань у весь освітній процес [James 2017]. Емпіричне підтвердження цього знаходимо у А. Naarala-Muhonen зі співавторами, які встановили, що студенти-правники сприймають юридичне мислення передусім як специфічний спосіб аналізу правових проблем, що якісно відрізняє його від побутового [Naarala-Muhonen 2022 : 479].

Отже, аналіз вітчизняних та міжнародних освітніх стандартів свідчить про те, що більшість компетентностей професійної підготовки юриста має виразно аналітичний характер. Однак їх опис на рівні компетентнісних вимог не розкриває психолого-педагогічної природи цих здібностей, що зумовлює необхідність звернення до досліджень аналітичного мислення як когнітивної основи професійно-аналітичної компетентності.

Дослідження А. Tricot та J. Sweller показують, що інтелектуальна майстерність визначається передусім знаннями, специфічними для певної предметної галузі (domain-specific knowledge), а не універсальними когнітивними навичками [Tricot]. Правові знання належать до культурно зумовлених знань, які не засвоюються спонтанно та потребують спеціально організованого навчання. Це пояснює професійно-специфічний характер аналітичного мислення юриста, тобто здатність до аналізу фор-

мується лише за умови опанування системою правових понять, конструкцій, способів юридичної кваліфікації та моделей аргументації. L. M. Christensen конкретизує цей механізм, зазначивши, що фаховість ґрунтується на розгалуженій системі когнітивних схем, що забезпечують інтеграцію фактів справи у цілісну правову картину на етапі первинного ознайомлення з матеріалами [Christensen : 53–54].

Дослідження діяльності експертів з різних професійних галузей показують, що відмінність між новачками та професіоналами полягає у способах структуризації проблемних ситуацій. Досвідчені фахівці розпізнають типові конфігурації та прогнозують наслідки рішень на основі попереднього досвіду, тоді як новачки орієнтуються на поверхневі ознаки ситуації [Tricot]. У юридичному контексті це означає, що професійний аналіз ґрунтується на здатності бачити правову ситуацію як структуровану модель із можливими альтернативами правового вирішення, що формується через систематичну роботу з кейсами та практичними завданнями. С. Menkel-Meadow акцентує на практичному вимірі цієї здатності юриста прогнозувати наслідки рішень: будь-яке правове рішення має проходити «тестування реальністю», тобто перевірку можливості його практичної реалізації в конкретних умовах, що передбачає аналіз бар'єрів упровадження та наслідків для всіх сторін правовідносин [Menkel-Meadow : 19].

Отже, дослідження діяльності експертів з різних професійних галузей можна екстраполювати на професійно-специфічний характер юридичного аналізу. Його ефективність визначається не універсальними інтелектуальними здібностями, а структурованими правовими знаннями та досвідом розв'язання типових ситуацій. Проте зазначені дослідження пояснюють лише змістовий компонент професійно-аналітичної компетентності, тобто її предметну специфіку, залишаючи відкритим питання про когнітивні механізми самого процесу аналізу. Це зумовлює необхідність звернення до психолого-педагогічних досліджень аналітичного мислення для розкриття його природи у професійній діяльності юриста.

У ході дослідження варто зазначити, що аналітичне мислення в психолого-педаго-

гічних дослідженнях розглядається як узагальнювальне поняття, що охоплює сукупність взаємопов'язаних когнітивних навичок. Взаємозв'язок між цими навичками визначається контекстом діяльності. Так, у процесі критичного мислення аналіз виступає необхідним складником, а у творчій діяльності є її невід'ємним елементом. Водночас аналітичне мислення може бути самостійно спрямоване на розуміння явища, винесення судження або створення нового рішення. Таким чином, ієрархія когнітивних навичок змінюється залежно від контексту діяльності [Brandt : 6].

В узагальненому підході аналітичне мислення визначається як когнітивний процес, що включає ідентифікацію та декомпозицію проблеми, дослідження її окремих елементів і встановлення взаємозв'язків між частинами та цілим. Дослідження також засвідчують тісний зв'язок між знаннями та аналітичним мисленням: хоча здатність до аналізу є базовою когнітивною властивістю людини, її ефективність безпосередньо залежить від обсягу релевантних знань, оскільки їх накопичення знижує навантаження на робочу пам'ять і підвищує ефективність виконання аналітичних операцій [Brandt : 6–9].

Важливим чинником розвитку аналітичного мислення виступає метакогніція, що розуміється як здатність особи усвідомлювати, контролювати та регулювати власну пізнавальну діяльність. Метакогніція передбачає моніторинг якості власних міркувань і сприяє більш глибокому та обґрунтованому аналізу [Brandt : 7]. І. В. Зошій визначає метакогнітивні здібності як здатність ставити цілі, планувати діяльність, здійснювати контроль і оцінювати її результати, підкреслюючи поєднання експліцитних і імпліцитних знань, що регулюють поведінку в конкретних ситуаціях [Зошій 2017 : 73–74]. S. F. Rivas зі співавторами підтверджують, що успішність критичного мислення прямо залежить від функціонування метакогнітивних механізмів, оскільки усвідомлення власного процесу міркування підвищує здатність виявляти логічні помилки та своєчасно коригувати висновки [Rivas : 1]. А. Naarala-Muhonen та L. Муугу засвідчують, що метакогнітивна обізнаність є визначальним предиктором успішності виконання склад-

них аналітичних завдань студентами-правниками [Naarala-Muhonen 2025 : 2]. У контексті юридичної діяльності це зумовлює вимогу до майбутнього юриста усвідомлювати підстави власного вибору, оцінювати альтернативні інтерпретації та критично перевіряти обґрунтованість сформульованих висновків.

Розглянуті когнітивні характеристики аналітичного мислення, що охоплюють здатність до ідентифікації та декомпозиції проблеми, встановлення взаємозв'язків між її елементами і цілим, метакогнітивного контролю міркувань та критичної оцінки сформульованих висновків, потребують інтерпретації у площині компетентнісного підходу як інструменту інтеграції знань, мисленнєвих операцій і досвіду діяльності. Так, Л. П. Половенко трактує аналітичну компетентність як інтегративну професійну якість, що відображає здатність до аналізу та синтезу інформації [Половенко : 88]. У контексті юридичної підготовки професійно-аналітична компетентність формується через опанування системи правових знань і охоплює понятійно-логічний складник, що забезпечує роботу з правовими поняттями та конструкціями, аналітичний складник, що передбачає декомпозицію правової проблеми та встановлення співвідношення фактів з нормами права, а також креативний складник, спрямований на пошук рішень у ситуаціях правової невизначеності.

Висновки. У результаті дослідження встановлено таке. По-перше, у вітчизняній педа-

гогічній науці компетентність розуміється як інтегрована здатність особи, що охоплює знання, уміння, навички, цінності та виявляється в здатності ефективно діяти в професійній діяльності. По-друге, аналітичний складник фіксується в структурах різних компетентностей, але не отримує самостійного теоретичного оформлення з урахуванням специфіки професійно-аналітичної діяльності юриста. По-третє, охарактеризовано специфіку професійної аналітичної діяльності юриста, що охоплює пошук і кваліфікацію юридично значущих фактів, зіставлення фактичних обставин з нормами права, побудову аргументованої правової позиції на основі правового силогізму та рефлексивний контроль власних міркувань. По-четверте, сформульовано авторське визначення професійно-аналітичної компетентності майбутніх юристів як інтегрованої здатності, що поєднує систему професійних знань, умінь, навичок, досвіду діяльності та ціннісного ставлення, що поєднує аналітичне, критичне та логічне мислення і виявляється у спроможності ефективно здійснювати аналіз правових проблем у процесі професійної юридичної діяльності, виявляти юридично значущі факти, здійснювати їх правову кваліфікацію, співвідносити фактичні обставини з нормами права, формулювати та аргументувати правові позиції, здійснювати рефлексивний контроль власних міркувань і приймати юридично обґрунтовані рішення з урахуванням можливих правових наслідків.

ЛІТЕРАТУРА

1. Зеленіна Н. М., Василенко І. О., Маруш І. В. Формування професійно-аналітичної компетентності у майбутніх лікарів під час вивчення фундаментальних дисциплін. *Перспективи та інновації науки*. 2023. № 1 (19). С. 138–148. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-1\(19\)-138-148](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-1(19)-138-148)
2. Зошій І. В. Роль метакогнітивних здібностей у формуванні професійної компетентності юристів. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*. 2017. Т. 5, № 126. С. 72–75. URL: <https://seanewdim.com/wp-content/uploads/2021/03/Role-of-metakohnityv-skills-in-forming-professional-competence-of-lawyers-I.-V.-Zoshiy.pdf>
3. Зошій І. В. Формування професійної компетентності майбутніх юристів. *Молодий вчений*. 2018. № 3 (55). С. 487–492. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2018/3/108.pdf>
4. Івашкевич І. В. Структура професійної компетентності юриста. *Технології розвитку інтелекту*. 2016. Т. 2, № 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/tri_2016_2_2_12
5. Ковальчук О. Я., Іваницький Р. І. Розвиток логічного мислення студентів-правників через інтерактивні технології навчання. *Сучасні цифрові технології та інноваційні методики навчання : матеріали XV Міжнар. наук.-практ. конф. (Тернопіль, 10 квіт. 2025 р.)*. Тернопіль, 2025. № 15. С. 64–68. URL: <http://dspace.tnpu.edu.ua/handle/123456789/36087>
6. Кривицький Ю. В. Юридична аргументація: доктринальне розуміння та методологічний потенціал. *Філософські та методологічні проблеми права*. 2019. № 2 (18). С. 36–45. DOI: <https://doi.org/10.33270/02191802.36>

7. Криштанович М. Ф., Луцан Ю. П. Формування інформаційно-аналітичної компетентності бакалаврів у галузі права: сучасні підходи та методи. *Педагогічна Академія: наукові записки*. 2024. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.14249319>
8. Лещенко Г., Беляєва А. Формування професійної компетентності майбутніх юристів. *Молодий вчений*. 2023. № 6 (118). С. 47–50. DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2023-6-118-10>
9. Мудрик А. Б., Кихтюк О. В. До питання професійної компетентності юриста. *Психологічні перспективи*. 2020. Вип. 35. С. 83–100. DOI: <https://doi.org/10.29038/2227-1376-2020-35-83-100>
10. Погранична Н. М., Савчук Н. В., Акоюн Г. М. Компетентнісний підхід у вищій освіті: інтеграція теорії та практики в підготовці фахівців. *Академічні візії*. 2025. № 41. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.15054718>
11. Половенко Л. П. Аналітична компетентність – ключовий складник професійної компетентності майбутніх фахівців з економічної кібернетики. Теорія і практика управління соціальними системами. 2012. № 1. С. 81–90. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/items/8df60c10-3aaf-4f24-844f-a00b1c4df713>
12. Руснак Л. М. Методи розвитку юридичного мислення в процесі професійної підготовки юристів. *Український політико-правовий дискурс*. 2025. № 7. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.14586993>
13. Стандарт вищої освіти України. Спеціальність 081 «Право» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти (затв. наказом МОН України від 20.07.2022 № 644). URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/vishcha-osvita/zatverdeni%20standarty/2022/07/21/081-pravo-bakalavr-zi.zminamy-644-20.03.2023.pdf>
14. Федоренко О. І. Зміст професійної компетентності юриста. Педагогічні інновації: ідеї, реалії, перспективи. 2018. Вип. 1 (20). С. 87–93. URL: <http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/handle/123456789/4329>
15. Brandt W. C., Lorie W. Measuring student success skills: A review of the literature on analytical thinking. National Center for the Improvement of Educational Assessment. 2024. URL: <https://www.ibo.org/research/curriculum-research/cross-programme/competencies-of-the-future/measuring-student-success-skills-a-review-of-the-literature-on-analytical-thinking-2024/>
16. Christensen L. M. The Paradox of Legal Expertise: A Study of Experts and Novices Reading the Law. *Brigham Young University Education and Law Journal*. 2008. No. 1. P. 53–90. URL: <https://digitalcommons.law.byu.edu/elj/vol2008/iss1/3>
17. Constant A. A Bayesian model of legal syllogistic reasoning. *Artificial Intelligence and Law*. 2024. Vol. 32. P. 441–462. DOI: <https://doi.org/10.1007/s10506-023-09357-8>
18. Haarala-Muhonen A., Hyytinen H., Tuononen T., Melander S. Law students' descriptions of legal reasoning. *The Law Teacher*. 2022. Vol. 56, No. 4. P. 471–484. DOI: <https://doi.org/10.1080/03069400.2022.2057754>
19. Haarala-Muhonen A., Myyry L. Metacognitive awareness and justice experience as predictors of master's students' study burnout in supervision. *Journal of Moral Education*. 2025. DOI: <https://doi.org/10.1080/03057240.2025.2454318>
20. James N. Logical, Critical and Creative: Teaching 'Thinking Skills' to Law Students. *QUT Law Review*. 2012. Vol. 12, No. 1. P. 66–88. DOI: <https://doi.org/10.5204/qutlr.v12i1.230>
21. James N., Burton K. Measuring the Critical Thinking Skills of Law Students Using a Whole-of-Curriculum Approach. *Legal Education Review*. 2017. Vol. 27, Issue 1. URL: <https://www.austlii.edu.au/au/journals/LegEdRev/2017/2.pdf>
22. Jiang C., Yang X. Legal Syllogism Prompting: Teaching Large Language Models for Legal Judgment Prediction. *Proceedings of the 19th International Conference on Artificial Intelligence and Law (ICAAIL '23)*. 2023. P. 417–421. DOI: <https://doi.org/10.1145/3594536.3595170>
23. Kostruba A. Pedagogical model of the formation of professional competences of lawyers: Ukrainian reality. *Часопис Київського університету права*. 2020. № 2. С. 31–34. DOI: <https://doi.org/10.36695/2219-5521.2.2020.04>
24. Menkel-Meadow C. Taking Problem Solving Pedagogy Seriously: A Response to the Attorney General. *Journal of Legal Education*. 1999. Vol. 49, No. 1. P. 14–23. URL: <https://scholarship.law.georgetown.edu/facpub/1757>
25. Rivas S. F., Saiz C., Ossa C. Metacognitive Strategies and Development of Critical Thinking in Higher Education. *Frontiers in Psychology*. 2022. Vol. 13. № 913219. DOI: <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2022.913219>
26. Rotolo A., Sartor G. Argumentation and explanation in the law. *Frontiers in Artificial Intelligence*. 2023. Vol. 6. DOI: <https://doi.org/10.3389/frai.2023.1130559>
27. Tricot A., Sweller J. Domain-Specific Knowledge and Why Teaching Generic Skills Does Not Work. *Educational Psychology Review*. 2014. Vol. 26, No. 2. P. 265–283. DOI: <https://doi.org/10.1007/s10648-013-9243-1>

REFERENCES

1. Zelenina, N. M., Vasylenko, I. O., & Marush, I. V. (2023). Formuvannya profesiino-analitychnoi kompetentnosti u maibutnikh likariv pid chas vyvchennia fundamentalnykh dystsyplin [Formation of professional-analytical competence in future doctors during the study of fundamental disciplines]. *Perspektyvy ta innovatsii nauky [Perspectives and Innovations of Science]*, 19(1), 138–148. doi:10.52058/2786-4952-2023-1(19)-138-148
2. Zoshii, I. V. (2017). Rol metakohnyvnykh zdibnostei u formuvanni profesiinoi kompetentnosti yurystiv [The role of metacognitive abilities in the formation of professional competence of lawyers]. *Science and Education a New Dimension*.

Pedagogy and Psychology, 5(126), 72–75. Retrieved from <https://seanewdim.com/wp-content/uploads/2021/03/Role-of-metakohntyv-skills-in-forming-professional-competence-of-lawyers-I.-V.-Zoshiy.pdf>

3. Zoshii, I. V. (2018). Formuvannia profesiinoi kompetentnosti maibutnikh yurystiv [Formation of professional competence of future lawyers]. *Molodyi vchenyi [Young Scientist]*, 55(3), 487–492. Retrieved from <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2018/3/108.pdf>

4. Ivashkevych, I. V. (2016). Struktura profesiinoi kompetentnosti yurysta [Structure of professional competence of a lawyer]. *Tekhnolohii rozvytku intelektu [Technologies of Intellect Development]*, 2(2). Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/tri_2016_2_2_12

5. Kovalchuk, O. Ya., & Ivanytskyi, R. I. (2025). Rozvytok lohichnoho myslennia studentiv-pravnykiv cherez interaktyvni tekhnolohii navchannia [Development of logical thinking of law students through interactive learning technologies]. In *Suchasni tsyfrovi tekhnolohii ta innovatsiini metodyky navchannia: Materialy XV Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii [Modern digital technologies and innovative teaching methods: Proceedings of the XV International Scientific-Practical Conference]* (No. 15, pp. 64–68). Ternopil, Ukraine. Retrieved from <http://dspace.tnpu.edu.ua/handle/123456789/36087>

6. Kryvytskyi, Yu. V. (2019). Yurydychna arhumentatsiia: doktrynalne rozuminnia ta metodolohichniy potencial [Legal argumentation: doctrinal understanding and methodological potential]. *Filosofski ta metodolohichni problemy prava [Philosophical and Methodological Problems of Law]*, 18(2), 36–45. doi:10.33270/02191802.36

7. Kryshtanovych, M. F., & Lutsan, Yu. P. (2024). Formuvannia informatsiino-analitychnoi kompetentnosti bakalavriv u haluzi prava: suchasni pidkhody ta metody [Formation of information-analytical competence of law bachelors: modern approaches and methods]. *Pedahohichna akademiia: naukovy zapysky [Pedagogical Academy: Scientific Notes]*. doi:10.5281/zenodo.14249319

8. Leshchenko, H., & Bieliaieva, A. (2023). Formuvannia profesiinoi kompetentnosti maibutnikh yurystiv [Formation of professional competence of future lawyers]. *Molodyi vchenyi [Young Scientist]*, 118(6), 47–50. doi:10.32839/2304-5809/2023-6-118-10

9. Mudryk, A. B., & Kykhtiuk, O. V. (2020). Do pytannia profesiinoi kompetentnosti yurysta [On the issue of professional competence of a lawyer]. *Psykhologichni perspektyvy [Psychological Perspectives]*, 35, 83–100. doi:10.29038/2227-1376-2020-35-83-100

10. Pohranychna, N. M., Savchuk, N. V., & Akobian, H. M. (2025). Kompetentnisnyi pidkhid u vyshchii osviti: intehratsiia teorii ta praktyky v pidhotovtsi fakhivtsiv [Competence-based approach in higher education: integration of theory and practice in specialist training]. *Akademichni vizii [Academic Visions]*, 41. doi:10.5281/zenodo.15054718

11. Polovenko, L. P. (2012). Analitychna kompetentnist – kliuchovyi skladnyk profesiinoi kompetentnosti maibutnikh fakhivtsiv z ekonomichnoi kibernetiky [Analytical competence as a key component of professional competence of future specialists in economic cybernetics]. *Teoriia i praktyka upravlinnia sotsialnymy systemamy [Theory and Practice of Social Systems Management]*, 1, 81–90. Retrieved from <https://repository.kpi.kharkov.ua/items/8df60c10-3aaf-4f24-844f-a00b1c4df713>

12. Rusnak, L. M. (2025). Metody rozvytku yurydychnoho myslennia v protsesi profesiinoi pidhotovky yurystiv [Methods of developing legal thinking in the process of professional training of lawyers]. *Ukrainskyi polityko-pravovyi dyskurs [Ukrainian Political and Legal Discourse]*, 7. doi:10.5281/zenodo.14586993

13. Standart vyshchoi osvity Ukrainy za spetsialnistiu 081 «Pravo» dlia pershoho (bakalavrskoho) rivnia vyshchoi osvity [Higher education standard of Ukraine for specialty 081 «Law» for the first (bachelor's) level of higher education]. (2022). *Nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrainy № 644*. Retrieved from <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2022/07/21/081-pravo-bakalavr-zi.zminamy-644-20.03.2023.pdf>

14. Fedorenko, O. I. (2018). Zmist profesiinoi kompetentnosti yurysta [Content of professional competence of a lawyer]. *Pedahohichni innovatsii: idei, realii, perspektyvy [Pedagogical Innovations: Ideas, Realities, Perspectives]*, 20(1), 87–93. Retrieved from <http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/handle/123456789/4329>

15. Brandt, W. C., & Lorié, W. (2024). Measuring student success skills: A review of the literature on analytical thinking. National Center for the Improvement of Educational Assessment. Retrieved from <https://www.ibo.org/research/curriculum-research/cross-programme/competencies-of-the-future/measuring-student-success-skills-a-review-of-the-literature-on-analytical-thinking-2024/>

16. Christensen, L. M. (2008). The paradox of legal expertise: A study of experts and novices reading the law. *Brigham Young University Education and Law Journal*, 2008(1), 53–90. Retrieved from <https://digitalcommons.law.byu.edu/elj/vol2008/iss1/3>

17. Constant, A. (2024). A Bayesian model of legal syllogistic reasoning. *Artificial Intelligence and Law*, 32, 441–462. doi:10.1007/s10506-023-09357-8

18. Haarala-Muhonen, A., Hyytinen, H., Tuononen, T., & Melander, S. (2022). Law students' descriptions of legal reasoning. *The Law Teacher*, 56(4), 471–484. doi:10.1080/03069400.2022.2057754

19. Haarala-Muhonen, A., & Myyry, L. (2025). Metacognitive awareness and justice experience as predictors of master's students' study burnout in supervision. *Journal of Moral Education*, 1–15. doi:10.1080/03057240.2025.2454318

20. James, N. (2012). Logical, critical and creative: Teaching 'thinking skills' to law students. *QUT Law Review*, 12(1), 66–88. doi:10.5204/qutlr.v12i1.230
21. James, N., & Burton, K. (2017). Measuring the critical thinking skills of law students using a whole-of-curriculum approach. *Legal Education Review*, 27(1). Retrieved from <https://www.austlii.edu.au/au/journals/LegEdRev/2017/2.pdf>
22. Jiang, C., & Yang, X. (2023). Legal syllogism prompting: Teaching large language models for legal judgment prediction. In *Proceedings of the 19th International Conference on Artificial Intelligence and Law (ICAIL '23)* (pp. 417–421). New York, NY: ACM. doi:10.1145/3594536.3595170
23. Kostruba, A. (2020). Pedagogical model of the formation of professional competences of lawyers: Ukrainian reality. *Chasopys Kyivskoho universytetu prava [Journal of Kyiv University of Law]*, 2, 31–34. doi:10.36695/2219-5521.2.2020.04
24. Menkel-Meadow, C. (1999). Taking problem solving pedagogy seriously: A response to the attorney general. *Journal of Legal Education*, 49(1), 14–23. Retrieved from <https://scholarship.law.georgetown.edu/facpub/1757>
25. Rivas, S. F., Saiz, C., & Ossa, C. (2022). Metacognitive strategies and development of critical thinking in higher education. *Frontiers in Psychology*, 13, Article 913219. doi:10.3389/fpsyg.2022.913219
26. Rotolo, A., & Sartor, G. (2023). Argumentation and explanation in the law. *Frontiers in Artificial Intelligence*, 6. doi:10.3389/frai.2023.1130559
27. Tricot, A., & Sweller, J. (2014). Domain-specific knowledge and why teaching generic skills does not work. *Educational Psychology Review*, 26(2), 265–283. doi:10.1007/s10648-013-9243-1

O. O. TARSUKOV

Postgraduate Student,

H. S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University, Kharkiv, Ukraine

E-mail: tarsukov.oleksandr@hnpu.edu.ua

<https://orcid.org/0009-0008-6953-9510>

ESSENCE OF PROFESSIONAL ANALYTICAL COMPETENCE OF FUTURE LAWYERS

The article examines the essence of the professional-analytical competence of future lawyers. Despite the normative consolidation of analytical abilities in the Higher Education Standard for specialty 081 «Law», domestic pedagogical science lacks a holistic theoretical substantiation of the professional-analytical competence of future lawyers as an independent construct. The purpose of the article is the theoretical substantiation of the essence of the professional-analytical competence of future lawyers on the basis of the analysis of scientific approaches to the structure of the professional competence of a lawyer, analytical competencies in related fields, as well as the specifics of the professional analytical activity of lawyers. It has been established that the analytical component in the existing models of the professional competence of a lawyer is represented fragmentarily and does not receive independent theoretical formulation. It has been clarified that legal activity has a distinctly analytical character and encompasses the qualification of legally significant facts, the construction of a substantiated legal position, and the reflexive control of one's own reasoning. The author's definition of the professional-analytical competence of future lawyers is formulated as an integrated ability of the individual that combines a system of professional knowledge, skills, abilities, experience of activity and value attitude, that integrates analytical, critical and logical thinking and manifests itself in the ability to effectively analyse legal problems in the process of professional legal activity, identify legally significant facts, carry out their legal qualification, correlate factual circumstances with the norms of law, formulate and substantiate legal positions, carry out reflexive control of one's own reasoning and make legally justified decisions taking into account possible legal consequences. The results of the study may serve as a basis for designing educational programmes for the training of future lawyers and developing diagnostic tools.

Key words: competence-based approach, professional competence, professional-analytical competence, legal education, legal thinking, future lawyers.

Дата першого надходження статті до видання: 21.03.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 24.04.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 30.05.2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу CC BY 4.0

